

הנשיא טראמפ מול ממשלו - התנהלות ומשמעויות

אלדד שביט

הדינמיקה שלוותה את תגובת הנשיא דונלד טראמפ לפרסום הדו"ח השנתי של הערכת האיומים מטעם סוכנויות המודיעין האמריקאיות וקודם לכן ההתפתחויות סביב החלטתו של הנשיא טראמפ להוציא הכוחות מסוריה משקפות את דרכי הפעולה השכיחות כיום של הנשיא טראמפ אל מול ממשלו. תהליכים המתקיימים בשני מסלולים מקבילים: מצד אחד, הנשיא טראמפ מוביל באמצעות ציוצים בטוויטר מדיניות התואמת לגישתו על פי העניין; מצד שני, מערכות הממשל האחרות פועלות כדי להבטיח בקרת נזקים וניסיון לתת מענה ראוי למשמעויות הגיאופוליטיות הנגזרות מההחלטות של הנשיא. צפוי כי הלחצים הפנימיים שמולם יעמוד הנשיא טראמפ במהלך 2019 וכן הצורך שלו להציג הצלחות במסגרת התמודדותו עם לחצים אלה, אך יחזקו המגמה של קבלת החלטות מפתיעות ולא צפויות, שלפחות חלקן יכולות לסתור/לפגוע באינטרסים ישראלים.

באחרונה פרסם מנהל המודיעין הלאומי האמריקאי (DNI) את דו"ח הערכת המודיעין השנתי של סוכנויות המודיעין. הדינמיקה שלוותה את תגובת הנשיא דונלד טראמפ לפרסום ולהתייחסויות בתקשורת בארצות הברית לסוגיה, ועוד קודם לכן ההתפתחויות בעקבות ההחלטה להסיג את הכוחות האמריקאים מסוריה, משקפות את דרכי הפעולה השכיחות כיום של הנשיא טראמפ אל מול ממשלו. התקשורת האמריקאית בחרה להדגיש מתוך הדו"ח דווקא את מה שנראה כערעור על ההערכות והנחות היסוד שעמדו בבסיס שורת החלטות שקיבל הנשיא בסוגיות הקשורות למדיניות חוץ, ואשר עוררו ויכוח עז אשר להגיון שעומד מאחוריהן הן בארצות הברית עצמה והן מחוצה לה.

אל מול הערכת הנשיא כי המדינה האסלאמית הובסה בסוריה ובעיראק, הדו"ח קבע כי למרות הפגיעה הניכרת בו, הארגון ימשיך להוות איום בעתיד הנראה לעין. בסוגיית איראן, בניגוד להערכת הנשיא כי בעקבות ההחלטה לפרוש מהסכם הגרעין וחידוש הסנקציות "איראן אינה אותה איראן", היא מצויה במצב פנימי קשה וזה רק עניין של זמן עד שתסכים לחדש את המשא ומתן, בדו"ח נקבע כי איראן מציינת להסכם, המהומות האזרחיות בהן ספורדיות ולא מתואמות, והיא אף הגבירה את פעילותה המתעמתת במזרח התיכון. מול הערכתו של טראמפ כי יש סיכוי טוב שמפגשיו עם מנהיג צפון קוריאה, קים ג'ונג און, יביאו להתפרקותה של המדינה מיכולותיה הגרעיניות, מודגש בדו"ח כי קהילת המודיעין ממשיכה להעריך כי לא סביר שצפון קוריאה תסכים לוותר על הנשק הגרעיני שברשותה וכי היא מבקשת לנהל משא ומתן עם ארצות הברית כדי להשיג ויתורים.

הוויכוח הפומבי שמנהל טראמפ עם קהילת המודיעין האמריקאית, ובכלל זאת אמירותיו כי ההערכות הן "נאיביות" וכי "אולי על אנשי המודיעין לחזור לבית הספר", הוא תסמין אחד מיני רבים לתהליכי קבלת החלטות הנהוגים כיום בווינגטון. גם אם התקשורת ממהרת להצביע על

הכשלים במדיניותו של הנשיא טראמפ ומתעלמת לעיתים קרובות מהתפתחויות שאולי יש בהן להעיד על היבטים חיוביים במדיניותו, הרי שהמקור ל"קצרים" החוזרים ונשנים בהתנהלות הממשל אינו נעוץ דווקא ברצון של התקשורת להאיר את המדיניות באופן שלילי (Fake news) כהגדרתו של טראמפ), אלא קודם כל במה שמצטייר כניהול כאוטי של תהליכי קבלת החלטות, היוצר לעיתים אי-ודאות ומשקף הפכפכות וחוסר עקביות. יותר ויותר בולט כי ציוץ המודיע על החלטה שהנשיא קיבל מפתיע את צמרת הממשל ואת בעלי העניין בארצות הברית (מפקד Centcom, האחראי הצבאי על הפעילות בסוריה, ציין בשימוע בסנאט כי לא התייעצו עמו) או מחוצה לה, ורק לאחריו מתחיל התהליך שהיה צריך להתנהל קודם להחלטה.

השתלשלות ההתפתחויות סביב החלטתו של הנשיא טראמפ להוציא את הכוחות מסוריה מאפשרת לבחון תהליכים אלה ואת השפעתם האפשרית על דרכי פעולה שיאמצו מנהיגי מדינות, בבואם לנהל מדיניות מול ארצות הברית.

דיון פנימי בסוגיית פינוי הכוחות מסוריה התקיים בממשל האמריקאי רק לאחר שיחת הטלפון שניהל הנשיא טראמפ עם נשיא טורקיה, רג'פ טאיפ ארדואן, ושורת הציוצים של הנשיא שבישרו על דבר ההחלטה. דיון זה התמקד בעיקר בהתמודדות עם הצורך לספק מענה להחלטה שכבר התקבלה מחד גיסא, ולמזער משמעויות שליליות שלה מאידך גיסא. גם ההתרחשויות במהלך ביקורי שר החוץ מייק פומפאו והיועץ לביטחון לאומי ג'ון בולטון במזרח התיכון לא גישרו על הפערים שהתבלטו בין הנשיא טראמפ לצמרת שסובבת אותו. בניגוד להצהרותיו של הנשיא טראמפ, בולטון הציג בפומבי במהלך ביקורו באזור שורה של תנאים לביצוע הנסיגה. הכרזה זו גרמה לנשיא טורקיה ליצור משבר ולבטל פגישה מתוכננת ביניהם לאחר שבולטון כבר הגיע לאנקרה. הסוגיה נפתרה רק לאחר שיחות טלפון ישירות בין הנשיאים טראמפ וארדואן, שבמהלכן לא היה זכר לתנאים שהציב בולטון.

התפתחויות אלה ממחישות כי מדיניות הממשל האמריקאי בכלל ומדיניות החוץ בפרט מתנהלת בשני מסלולים מקבילים: מצד אחד, הנשיא טראמפ מוביל באמצעות ציוצים בטוויטר מדיניות התואמת לגישתו על פי העניין; מצד שני, מערכות הממשל האחרות פועלות כדי להבטיח בקרת נזקים וניסיון לתת מענה ראוי למשמעויות הגיאופוליטיות הנגזרות מהחלטות הנשיא. יתר על כן, המאפיינים החוזרים על עצמם בצמתי החלטה חשובים הביאו מנהיגים בעולם להבנה, כי השיקולים של הנשיא אינם תמיד זהים לשיקולים של הצמרת שסביבו, ולפיכך יש לסגור עניינים ישירות מול הנשיא עצמו, בעוד השיח עם גורמי הממשל מיותר ולעיתים אף עלול להזיק. שוב ושוב מתקבל הרושם, כי בראש מעיניו של הנשיא טראמפ רצון להוכיח (הוא עצמו העיד על כך) שהוא מממש את הבטחותיו, כפי שהוצהרו במסע הבחירות שלו, וכי הוא אישית מצליח במקום שאחרים (בעיקר קודמו בתפקיד, הנשיא אובמה) נכשלו. זאת, גם אם לעיתים הוא מבצע "תיקון" מסוים להחלטותיו הראשוניות בעקבות הדיון הפנימי בממשל.

כפי שאירע לאחר פרסום הדו"ח של ה-DNI, בארצות הברית גוברת גם הביקורת על כך שהנשיא טראמפ מתעלם בעקביות מתמונת המודיעין, אם אינה מתאימה לדעתו. רק באחרונה בלטה הצלחתו של מנהיג צפון קוריאה, קים ג'ון און, לסכם ישירות עם טראמפ על מפגש פסגה נוסף ביניהם, בלי שקיימת עדות לכך שצפון קוריאה עשתה צעדים משמעותיים בכיוון פרוק יכולותיה הגרעיניות.

להתנהלות של הממשל האמריקאי יש כבר כעת השלכות על אינטרסים ישראלים וצפוי כי הלחצים הפנימיים, שמולם יעמוד הנשיא טראמפ במהלך 2019, וכן הצורך שלו להציג הצלחות במסגרת התמודדותו עם לחצים אלה, אך יחזקו את המגמה של קבלת החלטות מפתיעות ולא צפויות. לכך עלולות להיות השפעות ישירות על סוגיות המצויות בלב העניין של ישראל.

הרטוריקה התקיפה שהממשל נוקט כדי להדגיש את כוונותיו לפגוע במאמצייה של איראן להמשיך לחזק את אחיזתה האזורית נתקלת בחשדנות לגבי הרצון והיכולת להשתמש במשאבים אמריקאים למימוש היעדים. יתר על כן, ההחלטה של טראמפ להסיג את הכוחות האמריקאים מסוריה, לאחר שכל הצמרת האמריקאית חזרה והצהירה כי הנסיגה תותנה ביציאת הכוחות האיראנים מהמדינה, ממחישה שטראמפ "אינו משדר על אותו תדר" כמו יועציו, וכי מבחינתו, היעד הוא צמצום ההתערבות הצבאית האמריקאית, ובוודאי לא הרחבתה.

ישראל צריכה לקחת בחשבון כי בחודשים הקרובים יקבל הנשיא טראמפ החלטות נוספות, שבראיתו ישרתו את האינטרסים שלו, אך בפועל הן עלולות לפגוע באינטרסים ישראלים או לסתור אותם. יתר על כן, לעיתים קרובות, שיח אסטרטגי המתנהל עם גורמי הממשל השונים לא משקף בהכרח את דעתו והחלטותיו של הנשיא. פערים אפשריים בין עמדת הנשיא טראמפ לבין ישראל ייתכנו בהקשר לתכניה של "תוכנית המאה" בסוגיה הפלסטינית, ועוד יותר בסוגיית המענה האמריקאי לצעדים אפשריים שאיראן יכולה לנקוט בתגובה להחרפת הלחצים עליה. הנשיא טראמפ עשוי לראות באופן שונה מישראל את התגובות הנדרשות למקרה שאיראן תחליט להפר את הסכם הגרעין, ובכלל זה להתחיל להעשיר אורניום ל-20 אחוזים ו/או לחילופין, להיענות לדרישת ארצות הברית להיכנס למשא ומתן עם הממשל לגבי הסכם חדש.